

Deres ref: 15/3114

Vår ref: 207.01/ØBE

Dato: 29.10.15

Høring - NOU 2015: 8 Fremtidens skole - Fornyelse av fag og kompetanser

Vi viser til brev fra departementet 17.06.15 om høring - NOU 2015: 8 Fremtidens skole – Fornyelse av fag og kompetanser.

Akademikerne ønsker innledningsvis å berømme utvalgets arbeid. Utredningen er viktig og relevant, ikke minst fordi den argumenterer sterkt for behovet for mer dybdelæring og for tydeligere progresjon i skolen. Vi vil også berømme utvalget for en åpen prosess, der aktører med interesse og engasjement for skolen har kunnet involvere seg. Forslagene bygger på et solid forskningsmessig og dialogbasert kunnskapsgrunnlag og utvalget adresserer sentrale samfunnsmessige utviklingstrekk og understreker skolens brede samfunnsmandat.

Akademikerne har kommet med innspill underveis i utvalgets arbeid, samt et innlegg på utvalgets blogg. Vi er tilfreds med å finne flere av våre vurderinger i utvalgets sluttrapport. Utvalgets vektlegging av dybdelæring er helt sentralt. Det gjelder også utvalgets forslag om å strukturere opplæringen etter fagområder – der fagene sees sterkere i sammenheng med hverandre. Sistnevnte er én form for fagfornyelse. Vi er også tilfredse med at å lære å lære trekkes fram som en viktig fagovergripende kompetanse.

Akademikerne

Fridtjof Nansens plass 6, 0160 Oslo

+47 95 30 90 90

www.akademikerne.no

post@akademikerne.no

Når det gjelder dybdelæring sier utvalget selv at «balansen mellom bredde og dybde er et av de dilemmaene som det er helt nødvendig at en fremtidig læreplanutvikling arbeider for å finne gode løsninger på». Her gjenstår det mye arbeid. Akademikerne ser imidlertid at det først er nødvendig å anbefale og begrunne noen prinsipper som må legges til grunn for fremtidens skole. Utvalget har bl.a. hatt som mandat å vurdere om dagens fagstruktur fortsatt bør ligge til grunn, eller om innholdet i opplæringen bør struktureres på andre måter. Konkrete endringer knyttet til f.eks. fagfornyelse gjennom fagområder (og ikke i det enkelte fag) må komme i neste runde, og må utarbeides av bredt sammensatte lærergrupper.

Å knytte kompetansen i fag til ulike arenaer utenfor klasserommet eller skolen kan øke skolens relevans for elevene. Et godt samarbeid mellom skolen og andre læringsarenaer kan ha betydning for elevenes forståelse av fag og ha positiv innvirkning på motivasjonen for å lære. Akademikerne mener fremtidens skole i større grad må ha rammer som gjør det mulig å benytte alternative læringsarenaer som kan legge til rette for mer aktive læringsprosesser. Disse arenaene må integreres som en mer naturlig del av skolehverdagen for elever og lærere. Muligheten til å «komme ut», møte andre miljøer og fagpersoner vil kunne være en berikelse for elevenes læring. Betydningen av slike relasjoner må da også ilegges vekt i lærerutdanningen og anses som naturlige i enhver læreplan.

Med utgangspunkt i sentrale utviklingstrekk i samfunnet, forskning og skolens formålsparagraf foreslår utvalget fire grunnleggende kompetanser som utgangspunkt for fremtidens skolefag. Akademikerne støtter disse. Akademikerne støtter utvalgets intensjon om fornying og vitalisering av skolens fag. Vi støtter også utvalget i at fagområdene matematikk, naturfag og teknologi må styrkes. Det viser både eksamensresultater og forskning.

Akademikerne støtter også styrking av Praktiske og estetiske fag. Det bør stilles like strenge krav til faglig kvalitet, til oppfølging av læreplanene, til lærerkompetanse og til pedagogiske rammer i Praktiske og estetiske fag som i andre fag.

Akademikerne vil uttrykke bekymring over at støttesystemet og pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) ikke omtales mer spesifikt som en av aktørene i grunnopplæringen. Akademikerne mener det er viktig at strategien for etter- og videreutdanning i PPT 2013-2018 (SEVU-PPT) følges opp. Vi deler strategiens mål om å styrke ansattes kompetanse og bidra til økt fokus på systemrettet arbeid i PPT.

Spesialundervisning er en lovfestet rettighet nedfelt i opplæringsloven og en del av grunnopplæringen. Spesialundervisning omtales i kunnskapsgrunnlaget (NOU 2014:7 Elevenes læring i fremtidens skole), men er i liten grad fulgt opp i hovedinnstillingen. Akademikerne mener forslagene fra Ludvigsen-utvalget vil kunne bidra positivt til å løfte mange elever, men vi savner en grundigere vurdering av forslagenes betydning for de svakeste elevene. Utvalget viser til at økt kvalitet i opplæringen vil redusere behovet for spesialundervisning. Dette er i liten grad drøftet i rapporten. Utvalget fremhever skolens betydning som fellesarena. Akademikerne mener dette må gjelde for alle elever og vil understreke betydning av at regjeringen i sitt videre arbeid med oppfølging av rapporten ser Ludvigsen-utvalgets anbefalinger i sammenheng med anbefalingene fra Djupedals-utvalget. (NOU 2015:2 Å høre til)

Anbefalingene avhenger av at de settes i verk av kompetente fagpersoner av høy kvalitet og med god formidlingsevne, som tilfredsstillende satte krav til utdanning og grundig fordypning.

Akademikernes vurderinger av utvalgets anbefalinger

Kompetanser i fremtidens skole

Utvalget foreslår fire kompetanseområder som grunnlag for fornyelse av skolens innhold:

- Fagspesifikk kompetanse (i fagområder)
- Å kunne lære (metakognisjon og selvregulert læring)
- Å kunne kommunisere, samhandle og delta (lese- og skrivekompetanse, muntlig kompetanse, samhandling, deltakelse og demokratisk kompetanse)
- Å kunne utforske og skape (kreativitet og innovasjon, kritisk tenkning og problemløsning)

Videre foreslår utvalget å strukturere den fagspesifikke kompetansen i fire fagområder:

- Matematikk, naturfag og teknologi
- Språk
- Samfunnsfag og etikkfag
- Praktiske og estetiske fag

Akademikerne støtter utvalgets forslag om å gå bort fra begrepet grunnleggende ferdigheter og i stedet bruke kompetansebegrepet. Evalueringen av Kunnskapsløftet viste at begrepet «grunnleggende ferdigheter» ofte blir forstått smalere enn det som har vært hensikten. Det blir forstått som elementære ferdigheter som er viktigst for elevene tidlig i opplæringen. Vi deler derfor anbefalingen om at dagens grunnleggende ferdigheter reformuleres som kompetanser. Dette kan understøtte at kompetanse utvikles kontinuerlig gjennom opplæringsløpet. En reformulering av

grunnleggende ferdigheter i «regning» er dessuten i tråd med anbefalingen i faggjennomgangen av matematikkfagene (2014).

Akademikerne mener det er viktig å se fagene i større sammenheng enn i dag, og er derfor positive til utvalgets forslag om å gå bort fra en strikt faginndeling. Utvalget anbefaler at utvikling av både fagspesifikk og fagovergripende kompetanse skal skje gjennom elevens arbeid med skolefagene. Det er viktig at de fire kompetanseområdene synliggjøres i alle fagområdene i skolen, og at de ses i større sammenheng enn i dag. Høy bevissthet rundt hvordan de fire kompetanseområdene best mulig kan tilpasses ulike elever og elevgrupper er nødvendig.

Betydningen av kompetansen å kunne lære er godt forskningsmessig dokumentert. Utvalgets begrunnelse for å vektlegge denne kompetansen, også i fremtidens skole er god. Når opplæringen stimulerer elevenes evne til å reflektere over egen tenkning (metakognisjon) og evne til selvregulering, bidrar det til elevenes læring i fagene. Det er viktig at elevene lærer strategier for å planlegge, følge med på, og evaluere egen læringsprosess, og for å motivere egen innsats. Læring krever utholdenhet, for eksempel når læringsprosesser tar tid, oppleves som kjedelig, eller når oppgavene eller lærestoffet er utfordrende. Å lære strategier for å komme videre når noe er vanskelig, er en del av det å utvikle utholdenhet. Akademikerne er enig i at dette er svært viktig, og at denne kompetansen trolig vil måtte vektlegges i enda større grad enn i dag.

Akademikerne er imidlertid skeptisk til anbefalingen om å synliggjøre også sosiale og emosjonelle kompetanser i læreplanene for fag, dersom disse forutsettes å inngå i standpunktvurderingen med karakter. Vi er enig i at skolen har og skal ha et bredt samfunnsmandat, jf. dagens formålsparagraf og generelle del av læreplanverket. Vi er også enig i at de kompetansene som anbefales for fremtiden, samlet sett skal reflektere skolens samfunnsoppdrag, noe som også i dag omfatter mer enn summen av kompetansemålene i fagene. Dette betyr at fremtidens skole, som i dag, skal legge

vekt på et bredt kompetansebegrep, som også stimulerer til sosial og emosjonell læring.

Dagens generelle del av læreplanverket skal ideelt sett være en overbygning for og gjennomsyre undervisningen i fag. Dette vet vi at mange lærere syns er utfordrende å få til– bl.a. fordi kompetansemålene i læreplanene for fag er mange og stofftrengselen stor. Med dette som bakteppe forstår vi derfor at utvalget ønsker å løfte frem betydningen av å stimulere til ytterligere sosial og emosjonell læring. Når utvalget derimot konkluderer med at disse sidene ved elevenes læring må være en del av målene i fagene for å prioriteres i skolehverdagen og vektlegges i opplæringen, frykter Akademikerne at konsekvensene ikke er gjennomtenkt. Vi støtter i denne sammenheng at digitale ferdigheter i sterkere grad enn i dag knyttes til fagspesifikk kompetanse, i tillegg til at digital kompetanse integreres i andre fagovergripende kompetanser. Akademikerne mener at digital kompetanse i større grad må handle om å forstå hvordan ulike teknologier virker, og ikke bare om brukskompetanse.

Akademikerne mener at å forstå naturen bør defineres som en gjennomgående/tverrgående kompetanse i læreplanene. Naturforståelse er en forutsetning for å skape bevissthet om samspillet mellom økonomi, økologi og teknologi. Vi tror naturvitenskapelig kompetanse vil fortsette å få økt betydning for samfunnsutviklingen i fremtiden.

Fornyelse av skolefagene

Akademikerne støtter utvalgets premiss om at skolefagene bør fornyes for å møte fremtidige kompetansebehov i arbeids- og samfunnslivet og for å legge bedre til rette for elevenes forståelse og livslange læring. Fagspesifikke kompetansemål og læreplaner i fag bør konsentreres til sentrale tankemåter, metoder og begreper i faget. God forståelse og utvikling av faglige begreper forutsetter et faglig innhold som består av kunnskaper. Vi mener utvalget har trukket opp viktige prinsipper

som denne fornyelsen må bygge på. De fire kompetanseområdene skal ligge til grunn for prioriteringer og valg, og for å styrke flerfagligheten har utvalget delt fagene inn i fagområdene matematikk, naturfag og teknologi, språkfag, samfunnsfag og etikkfag og praktiske og estetiske fag. Akademikerne er enige i at denne grupperingen vil kunne gjøre det enklere å innarbeide de fire kompetanseområdene i læreplanene samt å fordele kompetansemål mellom fag.

Akademikerne mener det er fornuftig å starte i fagområder, ikke i de enkelte fag. Dette for å få en god tilnærming til fagovergripende og tverrfaglige emner og for å rydde opp i stofftrengselen i skolen. Fagspesifikke kompetansemål og læreplaner i fag bør konsentreres til sentrale tenkemåter, metoder og begreper i faget. God forståelse og utvikling av faglige begreper forutsetter et faglig innhold som består av kunnskaper.

Akademikerne støtter videre at fagfornyelsen skal vektlegge dybdelæring. Konsentrasjon rundt byggesteiner i form av sentrale metoder, tenkemåter, begreper og sammenhenger i faget samt fokus på anvendelse av kunnskap, vil kunne bidra til å øke elevenes forståelse og mestringsfølelse samt til å løfte også de svakeste elevene. Særlig i matematikk er det nødvendig å arbeide for å øke elevenes forståelse, og utvalgets forslag om at matematisk kompetanse og anvendelse også skal inngå i naturfagene og samfunnsfagene er positivt i så måte. Tilsvarende mener Akademikerne at forslaget om å styrke de vertikale og horisontale sammenhengene mellom fagene, vil bidra til å synliggjøre forventningene til progresjon i elevenes læring.

Utvalget fremhever at beskrivelser av elevenes læringsforløp er en måte å vise progresjon på. Utvalget skriver i kapittel 4 at «beskrivelsene av læringsforløp bør baseres på kunnskap og konsensus om forventet progresjon i fag, og bør utvikles ved at læringspsykologisk, didaktisk, fagdidaktisk og pedagogisk forskning og praktiske erfaringer sees i sammenheng. Derfor er det nødvendig at utviklingsarbeid

legges opp som et samarbeid mellom fagmiljøer og skolepraktikere.» Her kan det vises til et normprosjekt for skrivekompetanse blant elever, som forskere ved NTNU, UiO, Universitetet i Agder og Høgskolen i Sør-Trøndelag i samarbeid har utviklet. Forskerne har utviklet nasjonale standarder eller forventningsnormer for elevenes skrivekompetanse. Normen beskriver hva som er rimelig å forvente i skriveferdigheter av elever etter fire og sju års skolegang. Elevene som deltok i prosjektet forbedret skriveferdighetene sine. Det er svært viktig at man har fastsatt noen felles standarder som lærerne kan navigere etter, blant annet for hvordan de kan vurdere kvaliteten på elevenes tekster. Det er ikke uventet at elevene gjør fremskritt når man arbeider systematisk på denne måten. Det er også verdt å merke seg at praktiserende lærere har deltatt i arbeidet med forventningsnormen og med vurderingskriteriene.

Akademikerne støtter utvalget i at det er viktig å styrke den matematiske kompetansen i skolen – både ved å tydeliggjøre matematikk i fag der det er viktig for kompetansen, og ved å legge større vekt på algebra på de lavere trinn. Vi vet at norske elever arbeider med tallforståelse og grunnleggende algebra senere enn elever i andre land. Norske elever gjør det også spesielt svakt i emneområdet algebra (TIMSS 2011).

Utvalget mener at dagens timetall i naturfag i grunnopplæringen er for lavt, og at naturfagundervisningen på barnetrinnet er spesielt sårbar på grunn av lavt timetall og lav formell faglig og fagdidaktisk kompetanse hos lærerne. Utvalget vil øke timetallet tilsvarende reduksjonen av det totale antall timer i språkfagene.

Akademikerne mener at kvalitet er viktigere enn kvantitet. Vi tror ikke fremtidens skole nødvendigvis blir bedre ved mer læringstid. Viktigste er lærernes kompetanse, både faglig og pedagogisk. Akademikerne er derfor opptatt av å øke denne.

Med hensyn til timetall, kan det nevnes at norske elevers prestasjoner i matematikk i videregående ikke ser ut til å ha blitt bedre etter innføringen av flere obligatoriske

årstimer. Med Kunnskapsløftet økte som kjent kravene til generell studiekompetanse.

Det er riktig at naturfaget i norsk grunnskole har et lavere timetall enn i mange andre land. Likevel fikk 70% av elevene i 10. klasse standpunktkarakteren 4, 5 eller 6 våren 2015. Norge ligger videre omtrent på gjennomsnittet for OECD-land i PISA-undersøkelsen (2012). Vi skårer ikke signifikant forskjellig fra Danmark, men bedre enn både Sverige og Island. Finland skårer som kjent høyt på PISA-resultatene, noe som bl.a. antas å skyldes høy formell lærerkompetanse, høy status for læreryrket og kultur for læring (mer fokus på læring enn f.eks. testing og kontroll). Et positivt trekk er at det for den yngste årsklassen som deltar i TIMSS (10-åringene), har vært en klar fremgang i prestasjoner i perioden 2003-2011. Dette gjelder både for matematikk og naturfag. Faktisk er det slik at av alle landene som deltok i TIMSS både i 2003 og 2011, var det de norske 10-åringene som hadde størst framgang i matematikk (Grønmo et al. 2012). Forskerne bak studien mener dette skyldes et sett av faktorer, men peker spesielt på betydningen av økt læringstrykk, dvs. at skolen, lærerne og foreldrene i større grad enn tidligere har hatt et tydelig fokus på et godt læringsmiljø og klare forventninger til elevenes faglige prestasjoner. Her gjelder altså en grunnleggende pedagogisk lære: det er essensielt å stille høye, men realistiske krav og positive forventninger til elevenes mestring. Akademikerne mener dette i større grad må vektlegges i fremtidens skole, og at skolen i større grad må stimulere til tverrfaglighet og kreativitet.

Når det gjelder teknologi, virker teknologiutviklingen inn på alle fag. Vi støtter derfor utvalgets forslag om at bl.a. digital kompetanse må komme til uttrykk i alle skolefagene. Som nevnt ovenfor, er det imidlertid viktig å forstå hvordan vanlige digitale teknologier virker (f.eks. gjennom enkel programmering). Digital kompetanse handler om mye mer enn brukskompetanse.

Utvalget mener at tre flerfaglige temaer er særlig viktige i fremtidens skole og må være tydelige i læreplanverket: bærekraftig utvikling, det flerkulturelle samfunnet og folkehelse og livsmestring. Akademikerne støtter dette. Alle tre temaer er viktige, og i særdeleshet bærekraftig utvikling i en global kontekst.

Akademikerne støtter videre at det utarbeides læreplaner i fellesfagene innrettet mot de ulike utdanningsprogrammene, dvs. mot hhv. studieforbereende og yrkesfag. Dette for å oppnå en sterkere relevans i fellesfagene, særlig på yrkesfag. Vi tror ikke alle elever trenger å ha samme læreplan i f.eks. norsk på tvers av alle utdanningsprogram i videregående. Dette må i så fall følges opp med tilsvarende endringer i eksamensordningene.

I beskrivelsen av fagområdet Samfunnsfag og etikk nevnes ikke faget historie eksplisitt. Utvalget skriver at «det generelle konfliktnivået i verden og økonomiske vanskeligheter i mange land påvirker samfunnet både globalt, regionalt og lokalt». (side 25). For å forstå og kunne analysere dagens samfunn trengs historiebevissthet, og her spiller historiefaget en viktig rolle i elevenes allmennutdanning. Historie bør stå på egne ben og ikke puttes i den store sekken som heter samfunnsfag. I fagområdet Språk plasseres norskfaget. Akademikerne støtter ikke dette forslaget. Norsk er et kultur- og modningsfag bestående av flere viktige disipliner enn bare lingvistiske termer som faget har til felles med andre språkfag.

Utvalget vurderer at behovet for valgfag som virkemiddel for elevers motivasjon og for å fremme praktisk og relevant arbeid blir langt mindre enn det har vært hittil. Dette fordi forutsetningen om bedre dybdelæring og progresjon og arbeidet med de fire kompetanseområdene på tvers av fag og fleksibilitet i timetallet innenfor rammen av faggrupper, til sammen vil endre skolens måte å nærme seg innholdet i fagene på. Utvalget antar altså at en ny tilnærming til skolens innhold vil gjøre valgbare fag overflødig. Akademikerne er ikke overbevist om at disse forutsetningene holder. Valgfagene er nettopp evaluert, etter å ha blitt gjeninnført i

2012, og hovedinntrykket er – som utvalget også skriver – positivt. Elevene setter pris på valgfagene fordi de er praktiske og varierte, og fordi elevene selv kan velge noe de interesserer seg for. Akademikerne støtter ikke at valgfagene tas bort igjen. Vi tror disse fagene vil kunne ha en viktig funksjon også i fremtidens skole – selv med en ny tilnærming til skolens innhold. Dagens valgfag er da heller ikke ment å «bøte på» annen opplæring.

Akademikerne er enig i at læreplanene, gjennom formulering av færre og mer konkrete kompetansemål, i større grad må legge til rette for dybdelæring enn i dag. Særlig dagens læreplan i naturfag er for omfattende og det er ikke klart hvilke mål som bør prioriteres høyest. Alle mål ser likestilte ut. Akademikerne er enig med utvalget i at kompetanseoppnåelse forutsetter dybdelæring. Vi er enig i at «dybdelæring er ikke dybde i alt for alle», og at elever må ha mulighet for å gjøre valg for å kunne gå i dybden i enkeltemner. Spørsmålet som må avklares blir da hvilke emner som skal gjøres obligatoriske og hvilke emner som skal kunne velges – og når. Det bør være mulig å lære noe «i dybden» også gjennom obligatoriske emner.

Akademikerne mener at dybdelæring ikke bare er et spørsmål om kompetansemål, men om hvordan selve undervisningen legges opp. Undersøkelser tyder på at det er mye overflatelæring i norsk skole i dag. Noe av dette skyldes f.eks. måten lærerne stiller spørsmål på (enkle faktaspørsmål mer enn utforskende oppgaver som krever refleksjon). Å gå i dybden på en problemstilling bidrar til bedre forståelse og til at elevene kan få lyst til å lære mer.

Akademikerne er ellers enig i at progresjon i kompetansemålene mellom hovedtrinn må beskrives bedre enn i dag. (Hvordan målene skal nås må det fortsatt overlates til skolene å vurdere. Det finnes mange ulike læringsløp som leder fram mot et mål.) Økt progresjon kan også fremmes ved å se flere fag i sammenheng - både innenfor og på tvers av de foreslåtte fagområdene. God progresjon kan da innebære mindre

grad av gjentakelse i ulike fag – selv om repetisjon også er viktig for læring. Som i andre sammenhenger er meningsfull progresjon ikke bare avhengig av læreplanenes innretning, men også av lærernes faglige og didaktiske kompetanse.

Utvalget anbefaler at kompetansemålene i læreplanene på trinn med sluttvurdering (8.-13. trinn) bør suppleres med kjennetegn på ulik grad av måloppnåelse.

Akademikerne støtter dette, som et ledd i utviklingen av felles vurderingspraksis.

Utvalget foreslår at timefordelingen mellom fagene innen fagområdene (som matematikk, naturfagene og teknologi) gjøres fleksibel «for å legge bedre til rette for arbeid på tvers av fagene». Akademikerne mener at intensjonen er god, men at forslaget er svakt begrunnet. Utvalget sier selv at fleksibel fag- og timefordeling ikke i seg selv er et tilstrekkelig virkemiddel for å sikre tverrfaglig samarbeid. For at tverrfaglig arbeid skal skje systematisk i skolehverdagen, må ansvaret for arbeidet plasseres med hensyn til ledelse og faglig koordinering.

Akademikerne mener at en ev. fleksibel ordning mht. timetall ikke skal brukes til økonomiske innsparinger for skoleeier og skolen. Endringer i fag- og timefordeling kan dessuten påvirke lærernes arbeid, og må drøftes med tillitsvalgte.

Når det gjelder språkfagene, foreslår utvalget at elevene introduseres for andre fremmedspråk på 2. trinn, og ikke først på 8. trinn som i dag. Akademikerne er skeptiske til dette forslaget. At det tar tid å lære et språk er riktignok et argument for tidligere introduksjon. Akademikerne stiller likevel spørsmål ved om forslaget lar seg realisere i dagens skole, fordi vi mangler den nødvendige lærerkompetansen i språkfagene for å kunne gjennomføre dette. All undervisning må bygges på kompetansekrav. Samtidig sliter allerede mange elever med å utvikle gode lese- og skriveferdigheter i norsk og engelsk. Særlig er det nødvendig å styrke norsk lesing som grunnlag for læring i andre fag. Tidlig innføring av et tredje språk vil kunne

bidra til å forsterke forskjeller mellom sterke og svake elever. For minoritetsspråklige vil dette kunne være særlig utfordrende.

Akademikerne er positive til at utvalget har et bredere perspektiv og til at praktisk og estetiske fag foreslås tillagt større vekt. Akademikerne mener både praktiske og estetiske fag og valgfag i ungdomsskolen bidrar til en variasjon som er viktig for elevenes motivasjon og mestring.

Akademikerne er positive til forslaget om at fellesfagene i videregående opplæring i sterkere grad skal bygge på elevenes kompetanse fra grunnskolen, og til at relevansen til særlig fellesfagene på de yrkesfaglige studieprogrammene styrkes. At det utarbeides læreplaner i fellesfagene som er innrettet mot de ulike utdanningsprogrammene, tydeliggjør fagenes relevans og er viktige tiltak for å øke motivasjon og læringslyst blant elever i videregående opplæring og for å motvirke frafall.

Læreplanmodell

Akademikerne støtter at det utvikles overordnede nasjonale læreplaner for fag med en styrket kompetanseorientering og færre og mer likt utformede kompetansemål. Det er behov for å rydde i eksisterende læreplaner og tilstrebe færre og tydeligere kompetansemål. Vektlegging av klarere prioriteringer, tydeligere retning og samspill mellom fagene i læreplanene vil kunne bidra til økt læring og helhetlig forståelse for elevene. At læreplangruppene for de ulike fagområdene lykkes med en prioritering, vil imidlertid være en forutsetning for en reell reduksjon av antall mål og for at ønsket om mer dybdelæring skal kunne realiseres. At kompetansemål for enkeltfag vil brynes mot hverandre i denne prosessen, er rimelig å forvente.

Akademikerne er enige med utvalget i at ny læreplanmodell må bygge på tett samspill mellom læreplanene og tilhørende veiledningsressurser, og at dette må utvikles parallelt. Et rammeverk for fagovergripende kompetanser vil bidra til å sikre at disse integreres i læreplanene, og bør på sikt videreutvikles til

veiledningsressurser for sektoren slik utvalget foreslår. Utvalget vektlegger også progresjon i elevenes læring, og anbefaler at kompetansemålene mellom hovedtrinn beskrives bedre enn i dag ved at det utvikles veiledende beskrivelser av elevenes læringsforløp. Akademikerne tror slike progresjonsbeskrivelser i veiledningene kan bidra til å støtte lærerne i deres arbeid med å tilpasse undervisningen til enkeltelever og grupper av elever, og at det også åpner for styrket dialog mellom skole og støtteapparat når det gjelder elever med særskilte behov.

Utvalget mener det må vurderes hvorvidt kompetansemål i læreplanene på trinn med sluttvurdering bør suppleres med kjennetegn på måloppnåelse, og hvorvidt slike standarder for sluttvurdering skal tydeliggjøres som del av forskriftsfestede læreplaner eller i veiledende dokumenter. Akademikerne mener en forskriftsfesting vil kunne bidra til rettferdig sluttvurdering og felles nasjonal retning for vurderingsarbeidet, men mener samtidig at slike standarder eller kjennetegn må balanseres mot hensynet til et nødvendig pedagogisk handlingsrom.

For å styrke muligheten til arbeid på tvers av fag, foreslår utvalget at timefordelingen mellom fagene gjøres mer fleksibel. Økt tverrfaglighet vil styrke muligheten til å arbeide med fagovergripende kompetanser og bidra til elevenes forståelse av sammenhenger. Fleksibilitet i timefordeling er også ment å legge til rette for dybdelæring og for god progresjon i elevenes læring. Akademikerne støtter målsettingen om mer tverrfaglighet, men vil samtidig vise til de svakheter utvalget selv trekker fram. Tverr- eller flerfaglig læringsarbeid lokalt må forankres i overordnede nasjonale mål. Tilsvarende er det vesentlig at økt fleksibilitet i timefordelingen ikke går på bekostning av målsettingen om fellesskolen og likeverdige skoletilbud. Det er her vesentlig å trekke på kunnskap og erfaringer fra den nylig innførte ordningen med fem prosents fleksibilitet på lokalt nivå.

Utvalget er opptatt av en kunnskapsbasert læreplanutvikling der læreplanfaglige hensyn veier tyngst. Det foreslås en åpen og dialogbasert prosess, med nært

samspill mellom alle aktører i sektoren. At nasjonale myndigheter tar et overordnet ansvar for prosess og vedtaksfase, men overlater selve fagfornyelsen til grupper av fagpersoner, er vesentlig for et godt resultat. Akademikerne er videre positive til at «Generell del» av læreplanen fornyes, og mener målet om en ny Generell del som virker som overgang mellom formålsparagrafen og læreplanene for fag er en logisk konsekvens av de øvrige tiltakene utvalget foreslår.

Undervisning og vurdering

Undervisnings- og vurderingspraksis må støtte oppunder målene i læreplanverket. Lærerprofesjonens kompetanse og praksis er dermed avgjørende for at elevene skal kunne utvikle kompetansene for fremtiden. Akademikerne støtter forslagene om langsiktig satsing på videreutvikling av lærernes kompetanse og styrking av profesjonsfelleskapene på skolen. Det samme gjelder utvalgets vektlegging av at skoleeiere, skoleledere og lærere har god tilgang til relevant forskning som støtte for læringsarbeid og profesjonsutvikling. Akademikerne vil samtidig presisere behovet for så vel kapasitetsbygging som kompetanseheving for støttesystemene. Utvalgets ambisjoner for fremtidens skole må favne alle elever i en inkluderende fellesskole.

Et godt læringsmiljø er helt vesentlig for elevenes læring, utvikling og dannelselse. Med sin spesialkompetanse spiller PP-tjenesten en sentral rolle i skoleeiers støttesystem og er en avgjørende ressurs for elever med rett til spesialundervisning, elever med ulike former for psykososiale vansker eller i forebyggende arbeid med det psykososiale læringsmiljøet mer generelt. Dersom støttesystemet skal kunne fylle sin rolle, er kompetanseheving og mulighet for tett samarbeid med skolen nødvendig (jf. også vår innledende kommentar). Akademikerne viser her for øvrig til sin høringsuttalelse til NOU 2015:2 Å høre til (Djupedal-utvalget).

Generelt mener Akademikerne at satsing på kompetanseutvikling må skje i samarbeid med sentrale miljøer i universitet- og høgskolesektoren, nasjonale læringsentre inkludert. UH-sektoren må ha tilstrekkelige ressurser til å utvikle

relevante og solide etter- og videreutdanningstilbud i nær dialog med praksisfeltet og skolemyndigheter nasjonalt og lokalt. Det er naturlig at utvalgets forslag om kompetanseutvikling sees i sammenheng med «Kompetanse for kvalitet. Strategi for videreutdanning for lærere og skoleledere frem mot 2025», som ble inngått i september.

Utvalget vektlegger læringsfremmende undervisning og underveisvurdering. At fagovergripende kompetanser og fagspesifikt innhold vil være tett sammenvevd i fagene, stiller krav til helhetlig tenkning, heller enn en sterkt faginndelt vurdering av elevenes kompetanse i et fag. Forslaget om å utvikle læringsstøttende prøver knyttet til fagovergripende kompetanser vil være en viktig ressurs i lærings- og vurderingsarbeidet.

Akademikerne er enige i utvalgets tiltak for styrking av standpunktvurderingen. Felles krav til vurdering, veilednings- og støtteressurser og nasjonale tiltak for kompetanseheving og kvalitetssikring lokalt vil bygge oppunder målsettingen om fellesskolen og elevenes rett til likeverdig opplæring. Strengere krav og eventuelle regelverksendringer må likevel ikke medføre en standardisering som hemmer profesjonens nødvendige skjønnsutøvelse. Utvalgets vektlegging av lokale tolkningsfellesskap og kollektive prosesser i lærerkollegiet er viktig.

Utvalget foreslår at det nedsettes et ekspertutvalg for å vurdere videreutvikling av dagens eksamenssystem. Akademikerne støtter dette. Endringer i eksamenssystemet er nødvendig dersom dette skal samsvare med det brede kompetansebegrepet utvalget legger til grunn, og for at eksamen sammen med standpunktvurdering skal kunne gi et relevant og pålitelig bilde av elevenes kompetanse. Vi vil fremheve at et ekspertutvalg i sitt mandat må få i oppgave å ta hensyn til den teknologiske utviklingen og de muligheter denne gir for endringer i undervisnings- og vurderingsformer.

Implementering av utvalgets forslag til tiltak

Akademikerne mener det er viktig at kunnskapsutviklingen i det enkelte fagmiljøet på skolen bør baseres på at skolene får lettere tilgang på oppdatert forskning på fag og fagdidaktikk, læringspsykologi og kognitiv psykologi. I tillegg bør det avsettes tid til slik faglig oppdatering.

Når det gjelder lokalt arbeid med læreplaner (6.3.) skriver utvalget blant annet:» Fordi skoler er forskjellige, har gjort ulike prioriteringer og vektlagt ulike områder, vil det variere i hvor stor grad skolene må forbedre sin praksis som følge av fornyede læreplaner.» Akademikerne vil advare mot at det utvikles for mange lokale læreplanmål. For å realisere anbefalingene om fornyet innhold i skolen mener utvalget at det er nødvendig med forankring hos alle aktører på alle nivåer. Det er Akademikerne enig i. Vi ser det som en styrke at lærerne i prosessen som skisseres, gjøres til aktører fremfor passive mottakere.

Evalueringen av Kunnskapsløftet avdekket vesentlige svakheter når det gjaldt implementering av reformen. Ludvigsen-utvalget vektlegger at arbeidet for fornyet innhold i skolen må forankres hos alle aktører på alle nivåer og anerkjenner at endringsarbeid i skolen tar tid. Akademikerne støtter forslaget om at det utvikles en overordnet strategi hvor ansvars- og rollefordeling mellom sentrale, regionale og lokale aktører er klar og hvor det er tydelige forventninger til fremdrift i de ulike fasene av implementeringen. At endringer av skolens innhold følges opp gjennom en forskningsbasert evaluering, mener Akademikerne må være selvsagt.

At det også foreslås å utvikle en plan for kompetanseutvikling som vektlegger de fire kompetanseområdene og fornyede læreplaner, synes vesentlig for å nå de ambisjonene tiltakene samlet sett representerer. Det samme gjelder vektlegging av forskningsbasert undervisnings- og vurderingspraksis som del av kompetanseutviklingen. Igjen vil Akademikerne presisere betydningen av at satsning på etter- og videreutdanning når alle aktørene i grunnopplæringen,

støttesystemet inkludert, samt at regjeringen i videre arbeid ser Ludvigsen-utvalget og Djupedal-utvalget i nær sammenheng. Tilsvarende må en i arbeidet med utvikling av en femårig grunnskolelærerutdanning på mastergradsnivå, se hen til forslagene som ligger i begge utvalgene, eksempelvis Ludvigsen-utvalgets brede kompetansebegrep, vektlegging av dybdelæring og fagovergripende kompetanser. Ny grunnskolelærerutdanning trer i kraft allerede høsten 2017, og det er vesentlig at satsning på både skolebasert kompetanseutvikling og etter- og videreutdanning for fremtidens skole bygger på og sees i sammenheng med en solid forskningsbasert, integrert og profesjonsrettet lærerutdanning.

Akademikerne er positive til forslaget om å presisere skoleeiers ansvar for å tilrettelegge for lokalt læreplanarbeid og til at det skal gjennomføres en gjennomgang av det nasjonale kvalitetsvurderingssystemet. Dette systemet må vektlegge verktøy skolene trenger i vurdering for læring, mer enn skolemyndighetenes behov for kontroll og dokumentasjon. Skoleeier har en legitim rett på innsyn, men det må likevel gjøres avveininger i forhold til prioriteringer, behov og kostnader og det primære må hele tiden være elevenes læring.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Utvalget skriver i kap. 7.5 at «Utvalgets forslag vil ikke øke de ordinære statlige eller kommunale driftsutgiftene til grunnopplæringen og kan derfor på sikt realiseres innenfor et tilsvarende budsjett som i dag». Akademikerne mener det er urealistisk å tro at et undervisningspersonale med høyere kompetanse, ikke bare innen undervisningsfagene og innen didaktikk, men også med høyere kompetanse innen psykologi og vurdering av barns sosiale og emosjonelle utvikling, kan lønnes på dagens nivå. Norske lærerlønninger er som kjent blant de laveste innen OECD når lærerlønn sammenlignes med det generelle lønnsnivået i landet. Utvalget mener det er mulig å heve kvaliteten innenfor dagens økonomiske rammer. Akademikerne deler ikke denne vurderingen. Underfinansierte endringer kan lett bety forverring heller enn kvalitetsheving. Utredningens forslag vil også måtte få konsekvenser for

etter- og videreutdanningstilbudet til lærerne, som forutsetter økte lønninger og driftsutgifter.

Kompetanseheving og lokale utviklingstiltak er viktig for å få til praksisendringer. Akademikerne støtter derfor at det avsettes (minst) 200 millioner kroner årlig til skolebaserte kompetanseutviklingstiltak i en femårsperiode – i tillegg til videreføringen av dagens etter- og videreutdanningsstrategi (Lærerløftet) på i overkant av 1 milliard kroner per år. Læreplanrevisjoner vil også kunne kreve endringer i lærerutdanningene og oppdatering av læremidler.

Avsluttende kommentarer

Utvalget skisserer i sin utredning de administrative og økonomiske konsekvensene av forslagene. Utviklingskostnadene er særlig knyttet til arbeidet med læreplaner og veiledningsressurser, oppdatering av læremidler og kompetanseutvikling. Akademikerne vil påpeke at en i arbeidet med nye læremidler, må inkludere teknologi og IKT-baserte tilbud. At det legges til rette for lokalt baserte kompetansehevingstiltak er positivt for praksisendring og for tilpasning til lokale behov, og bør også ha felles skolering og styrket samhandling mellom skole og støtteapparat som en av sine målsettinger. Generelt må bevilgende myndigheter påse at sektoren har tilstrekkelig tid og nødvendig økonomisk handlingsrom til å utvikle og implementere reformen.

Utvalget framhever at forslagene på sikt ikke innebærer en økning i de ordinære statlige eller kommunale driftsutgiftene til grunnopplæringen. Akademikerne vil her understreke at det i dag er store forskjeller kommuner og skoler imellom når gjelder tilgang til ressurser og kompetanse. Det truer kvaliteten i tilbudet som gis og elevenes rett til likeverdig opplæring. Det utfordrer også målet om fellesskolen. Kommuner og skoler har ulike forutsetninger for å ta fatt på endringsprosessene som kreves. Sentrale og lokale myndigheter har et særlig ansvar for å påse at realisering av Ludvigsen-utvalgets forslag minsker heller enn forsterker

eksisterende ulikheter. Det er vesentlig at lokal tilpasning og utvikling skjer innenfor rammen av en tydelige nasjonal styring og at læreplanen for fremtidens skole blir et godt verktøy for hele sektoren.

Akademikerne støtter at undervisnings- og vurderingspraksis må videreutvikles. Her har skole-Norge allerede gjort en god jobb. Evalueringen av Kunnskapsløftet viser at det er på dette området reformen har hatt størst kraft. Lærerne kjenner prinsippene knyttet til vurdering for læring og jobber bevisst med god vurderingspraksis.

For å realisere utvalgets anbefalinger om fornyet innhold i skolen, er Akademikerne helt enig i at det er nødvendig med forankring hos alle aktører på alle nivåer. Endringer i skolen tar tid, selv om de er ønsket og skjer i samspill mellom lærere, skoleledere og utdanningsmyndigheter på ulike nivåer. Akademikerne deler synet på at implementeringen må tilrettelegges på en måte som tar hensyn til en kompleks struktur med ulike aktører, kulturer og systemer. Det må etableres en strategi som viser til ulike faser og tidsaspektet i implementeringsarbeidet, og som sørger for gjennomføring av parallelle prosesser.

Med vennlig hilsen

Akademikerne

Øyvind Berdal

Rådgiver